



การพัฒนาพื้นที่ใหม่ในการสร้างละครไทยร่วมสมัย:  
การสร้างผลงานละคร และการวิจัยการแสดงในมิติของ  
การเชื่อมต่อกระบวนการสร้างสรรค์<sup>1</sup>  
Developing New Platforms for Performance  
Practice in Contemporary Thailand:  
Performance-Making and Performance Research  
as Intertwined Creative Processes

พรรัตน์ ดำรุง<sup>2</sup>

Pornrat Damrhung

<sup>1</sup> บทความนี้ใช้ในการนำเสนอผลงานวิจัย โครงการวิจัยการแสดง: สร้างสรรค์การทำงานวิจัยในสาขาศิลปะการแสดงไทยร่วมสมัย (RTAS980010) มูลนิธิวิจัยอาวุโส สกว. (ปัจจุบัน สกสว.) ในที่ประชุมสมัชชาพันธมิตรศิลปะการแสดงระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย โดยเนื้อหาบางส่วนที่ปรากฏอยู่ในบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานวิจัยและมีปรากฏอยู่ในหนังสือรวมบทความวิจัย 2 เล่ม ได้แก่ ข้ามศาสตร์ ข้ามเวลา: วิจัยการแสดงในวิถีนวัตกรรม (2562) และปรากฏการณ์การแสดง: สร้างสรรค์งานวิจัยสาขาศิลปะการแสดงไทยร่วมสมัย (2562)

<sup>2</sup> ศาสตราจารย์, ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาการศึกษาศิลปะการละคร สำนักศิลปกรรม

Professor, Department of Dramatic Arts, Faculty of Arts, Chulalongkorn University  
(E-mail: dpornrat@hotmail.com)

Received: 27/01/2022 Revised: 05/04/2022 Accepted: 07/04/2022

## บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการสืบค้นแนวทางใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงร่วมสมัยของประเทศไทย ที่เป็นผลงานวิจัยด้านการแสดงเกิดขึ้นจากการทำโครงการวิจัยที่เป็นโครงการวิจัยการแสดงย่อยๆ 8 โครงการ ในระหว่างปี 2559-2562 โดยมีนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการทางศิลปะในแต่ละโครงการจับคู่กับศิลปินต่างภูมิรัฐและความเชี่ยวชาญ เพื่อทดลองค้นคว้าและสร้างสรรค์ผลงานการแสดงร่วมกัน

แนวคิดและการทำงานข้ามศาสตร์นี้ท้าทายศิลปินและนักวิชาการทางการละคร ให้เคลื่อนตนออกจากพื้นที่ปลอดภัยและตั้งคำถามสำคัญถึงความเป็นไปได้ที่จะสร้างผลงานการแสดงกับศิลปินต่างภูมิรัฐ โดยทดลองปฏิบัติงานในแนวทางใหม่ที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน แนวทางปฏิบัติงานวิจัยที่เกิดขึ้นนี้เน้นกระบวนการฝึกซ้อมเพื่อสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน กระบวนการทำงานจึงมีความสั่นไหว มีการสื่อสารระหว่างกัน สร้างประสบการณ์รับรู้ให้กับผู้ร่วมงาน มีการสะท้อนทบทวนความคิดเห็นอันเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินเพื่อให้สามารถตอบโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้

ผลงานวิจัยการแสดงที่เกิดขึ้นยังสรุปให้เห็นถึงนวัตกรรมการแสดงของไทยในพื้นที่วิจัยทางศิลปะ มีความโดดเด่นเพราะสร้างสรรค์ผลงานลูกผสมที่มีความโดดเด่นและแตกต่าง เพราะเป็นการแสดงร่วมสมัยที่นำ ภูมิปัญญาไทยเป็นตัวนำ และนำเอาความรู้แบบตะวันตกมาสนับสนุนกระบวนการสร้างสรรค์

พื้นที่ในการวิจัยที่พัฒนาขึ้นมีความสำคัญในการสร้างผลงานทดลองทางศิลปะ เป็นกิจกรรมในการ บ่มเพาะศิลปินและสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานการแสดงไทยร่วมสมัย ผลลัพธ์จากงานทดลองนี้ช่วยสานต่อการทำวิจัยของไทย และสร้างการขับเคลื่อนการทำงานแบบร่วมสมัยระหว่างศิลปะต่างรูปแบบและผู้คนต่างรุ่น ผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นช่วยยืนยันว่า ในสังคมไทยยังมีพื้นที่ในการทำงานสร้างสรรค์ที่มาจากความคิดและรูปแบบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ผลงานวิจัยแสดงที่เกิดขึ้นเป็นผลงานใหม่ที่พัฒนาการจาก รากวัฒนธรรมดั้งเดิมแต่ก็มีความใหม่และแตกต่าง

**คำสำคัญ:** การแสดงไทยร่วมสมัย วิจัยการแสดง การวิจัยแบบสหวิทยาการ

## Abstract

This article examines a new approach about performance practice in contemporary Thailand. This new approach emerged from a performance research platform that involved eight different performance projects between 2017 and 2020. Each performance project paired artists from different backgrounds and specialties with one another, and challenged them to work together on a single new piece.

This cross-disciplinary concept challenge sought to move the artists and theatre scholars out of their comfort zones and to get them to ask questions about key aspects of and new possibilities for their artistic practice and to consider new ways to connect up with other artists and performers. This approach stressed that the working process for each collaborative performance emerged out of a creative problem that the artists needed to solve in two key interconnected processes: performance-making and performance research. Opinions are reflected as part of the assessment in order to meet the research objectives.

The process innovated Thai contemporary performance works is outstanding and difference because it is a contemporary performance that let the Thai wisdom as the lead and also wove into it western knowledge to support the creative working process.

The research platform developed here was an experimental space for nurturing the arts, performance research activities, and new artist-researchers who produced them. The results of this experimentation continue the spirit of Thai research, but infuses it with contemporary modes of working and communicating between art forms and generations. This ensures that diverse ideas and cultural forms are given a place in

today's society. It is a new Thai work that is different from the original roots.

**Keywords:** Contemporary Thai performance, Performance research, Interdisciplinary research

## บทนำ

เมื่อข้าพเจ้าเสนอโครงการวิจัยชื่อ *วิจัยการแสดง: สร้างสรรค์งานวิจัยในสาขาศิลปะการแสดงไทยร่วมสมัย* ข้าพเจ้ามีคำถามในใจเรื่องการทำวิจัยของคณาจารย์ที่สอนศิลปะการละคร/การแสดง แม้จะมีข้อมูลแบบแผนขั้นตอน และตัวอย่างในการทำวิจัยจากครูผู้ใหญ่ทางสาขามนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์หลายท่าน แต่ในฐานะผู้สอนและสร้างสรรค์ผลงานการแสดง อีกทั้งเป็นนักวิจัยทางการละครที่เคยได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว). ข้าพเจ้าสนใจที่จะค้นคว้ากระบวนการทำงานวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research)<sup>3</sup> และเปรียบเทียบกระบวนทัศน์ (Paradigm) ในการทำวิจัยของคณาจารย์ทางศิลปะของไทย กับกระบวนทัศน์ในการทำวิจัยทางศิลปะในต่างประเทศ ที่แพร่หลายมากในยุโรป (มากกว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา) และลองพัฒนาโครงการวิจัยร่วมใหญ่ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Practice as Research)<sup>4</sup> (Nelson, R. 2013)

ในฐานะผู้ทำวิจัยด้านการละครในช่วงบุกเบิก ตัวยางงานวิจัยในช่วงเริ่มต้นมีความซับซ้อน ทั้งการทบทวนวรรณกรรมที่กว้างขวางในแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เลือกสรรก่อน เพื่อ

<sup>3</sup> นักวิชาการไทย เลือกใช้ คำว่า Creative Research ในการทำวิจัยในสาขา ศิลปกรรมศาสตร์ ทั้งนี้ เพราะกระบวนการสืบค้น มีความแตกต่างและเน้นที่การลงมือสร้างสรรค์ ผลงานทางศิลปะ ทั้งที่เป็น ทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ และศิลปะการแสดง แนวคิดเรื่อง การทำวิจัยทางศิลปกรรมนั้น เริ่มมีผู้บุกเบิกในช่วงปี 90 ในศตวรรษที่ 20 แนวคิดนี้พัฒนาและมีความชัดเจนขึ้นในทศวรรษแรก ในพื้นที่ของสหราชอาณาจักรและสหภาพยุโรปในทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21

<sup>4</sup> ข้าพเจ้าใช้คำว่า วิจัยแบบปฏิบัติการ สำหรับการทำวิจัยที่เน้นการลงมือปฏิบัติ Practice as Research.

ออกแบบ-สร้างผลงานวิจัยส่วนที่ 1 จนได้ผลงานการนำเสนอต่อผู้ชม ต่อจากนั้น พัฒนาผลงานวิจัยส่วนที่ 2 จากการเขียนอภิปรายกระบวนการทำงาน ปัญหา และข้อค้นพบต่างๆ ระหว่างการพัฒนาผลงานการแสดง การคิดทบทวน แก้ปัญหา และปรับหนทางในการสร้างงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จากนั้นรวบรวมประมวลความคิด ทศนคติจากจากการประเมินของผู้ชม และผู้ทรงคุณวุฒิ สังเคราะห์ และสรุปเป็นผลงานค้นคว้าวิจัยที่เน้นการเป็นนวัตกรรม

‘วิจัยการแสดง’ เป็นคำที่ข้าพเจ้านำมาใช้สร้างกรอบแนวคิดใหม่ให้กับ การทำ ‘วิจัยสร้างสรรค์ในสาขาการแสดงไทยร่วมสมัย’ โดยตั้งใจที่จะไม่แบ่งแยก ประเภทของศิลปินและภูมิรู้เรื่องการแสดงที่ฝึกฝนมา แต่ดึงเอาลักษณะร่วมของ ความรู้ในสาขาวิชานี้มาใช้ ลดความเข้มข้นของเส้นแบ่ง ‘ประเภท’ ของการแสดงลง

โครงการ ‘วิจัยการแสดง’ ต้องการเชื่อมประสานอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ทั้งที่สอนวิชาด้านการละครและศิลปะการแสดงกับศิลปินนักการละครชุมชน ช่างขับ ช่างฟ้อน โขน โนรา นักเชิดหุ่น นักเต้นรำ ครู ใต้โผการแสดง นักดนตรีคลาสสิก นักดนตรีต่างชาติพันธุ์ ให้มาทดลองทำงานสร้างสรรค์ร่วมกันในพื้นที่ใหม่ ที่เรียกว่า ‘พื้นที่ของการวิจัย’ เพื่อค้นหาทดลอง สร้างสรรค์ผลงานการแสดงร่วมสมัยจาก ภูมิปัญญา ภูมิรู้ที่ปรากฏในสังคมไทย

โครงการ ‘วิจัยการแสดง’ ได้เปิดพื้นที่การค้นคว้าวิจัยออกไปให้กว้างกว่า รั้วมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยได้เชื่อมต่อกับชุมชน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของครู-อาจารย์ผู้สอนศิลปะการละคร/การแสดงในชนบทใหม่ กับ ‘ศิลปินที่เป็นครูการแสดง’ ในชนบทเก่า ครูศิลปินในท้องถิ่นกับครูในโรงเรียนรวมถึงเยาวชนที่ ฝึกฝนศิลปะที่ห่างไกลเมือง ได้มีโอกาสสร้างงานร่วมกันในพื้นที่ (platform) ของ การวิจัย อันเป็นพื้นที่ใหม่สำหรับการสร้างสรรค์งานทดลอง ระหว่างคนทำงานศิลปะ โดยคาดหวังว่าพื้นที่วิจัยนั้นจะทำให้เกิดความรู้ ทักษะ และผลงานการแสดงอันเกิด จากการปะทะ ตอรอง ปรับ ผ่อนปรน ให้ความรู้ด้านศิลปะการแสดงของชุมชนเชื่อม ต่อประสานกับมหาวิทยาลัย ขยายพื้นที่การแสดงไปสู่ชุมชนในท้องถิ่น ในโรงเรียน และกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มศาสนาที่แตกต่างกัน และเป็นทิศทางให้เยาวชนเติบโต

และทำงานศิลปะทั้งในระดับโรงเรียน ชุมชน ได้ฝึกการทำงานที่แตกต่าง มีทักษะในการทําวิจัยสร้างสรรค์ต่อยอดจากประสบการณ์ที่เข้าร่วมการทำงานกับศิลปินนักวิจัยในโครงการเหล่านี้

งานวิจัยและความรู้ทางศิลปะการละคร/การแสดง ในแนวทางค้นคว้าวิจัยทางศิลปะนี้ เป็นพื้นที่ (Platform) และระเบียบวิธี (Methodology) ในการทำงานสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่เป็นผลงานการแสดง เป็นงานแบบสหสาขา ข้ามศาสตร์ แต่เชื่อมประสานผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ การแสดง และผู้ชม<sup>5</sup>

## ปฏิบัติการวิจัยสร้างสรรค์ : เก็บ ‘ทฤษฎี’ ไว้ในใจ เชื่อใน ‘ภูมิรู้’ ของศิลปินและการลงมือปฏิบัติ

แม้ว่าการวิจัยทางศิลปะ Artistic Research หรือ การวิจัยแบบสร้างสรรค์ (creative research) จะอยู่ในกระบวนการทัศน์ของการทําวิจัยจากปรัชญาแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เช่นเดียวกับการ ทําวิจัยทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ แต่ความแตกต่างที่ชัดเจนคือ การวิจัยในวิถีของศิลปะนั้น ให้ความสำคัญในการลงมือปฏิบัติ (Practice) เนื่องจากการวิจัยในลักษณะใหม่ โครงการวิจัยนี้จึงตั้งต้นที่ ความสนใจและความต้องการในการศึกษาค้นคว้า ของ ครู-อาจารย์ นักวิจัยในโครงการเป็นอันดับแรก ต่อมาใช้วิธีการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงเป็นกลไกหรือระเบียบวิธีวิจัย ในการค้นหา สืบค้นผ่านการปฏิบัติลงมือทำ เพื่อหาคำตอบ ข้อสงสัยของตน ผู้วิจัยยังต้องออกแบบกระบวนการรวบรวมข้อมูล-ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน และเมื่อนำเสนอผลงานการแสดงแก่ผู้ชมแล้ว ก็ต้องมีวิธีการรับฟัง รวบรวมความคิดเห็น การสะท้อนทัศนะจากผู้ชม หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ภายหลังจากการรับชมผลงานการแสดงที่เป็นผลงานวิจัยส่วนหนึ่ง เพื่อนำข้อมูลทั้งสองส่วนไปเขียนเป็นผลของการวิจัยที่สมบูรณ์

คำว่า ภูมิรู้-ความรู้ ที่ติดตัว (Embodied Knowledge) หรืออยู่ในเนื้อในตัวของคนทำงานทางศิลปะ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำวิจัยในวิถีปรากฏการณ์

<sup>5</sup> แนวคิดตั้งต้นนี้อยู่ในแบบเสนอโครงการวิจัยการแสดง และนำมาตีพิมพ์ในสุจิตต์รายงานความก้าวหน้าปี 2560

นิยม (Phenomenology) ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะผู้สร้างความหมายต่างๆ ในสังคม เพราะนักวิจัยใช้ ‘ตนเอง’ ในการตัดสินใจเลือกเรื่อง แนวทาง สิ่งที่จะค้นคว้า การได้มาซึ่งความรู้ของนักวิจัย จึงมาจากการเริ่มต้นด้วยตนเอง-ความต้องการจะสืบค้น สร้างสรรค์และสื่อสารกับผู้ชมของตนเอง งานจึงเป็นอัตวิสัย (Subjective) (Fortier. M, 1997)

คนทำงานศิลปะการละคร/การแสดง เป็นนักปฏิบัติ แต่การปฏิบัตินั้นอยู่ในขั้นตอน-เงื่อนไขที่พัฒนากลวิธี มาจากหลักคิด/ทฤษฎี (Theory) จึงเป็นทักษะความรู้ที่ใช้ในการลงมือทำ (Praxis) ขณะที่ทำก็คิด ก็ปรับแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นหน้างาน ในขณะซ้อม ขณะที่ปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา เลือกแนวทางที่เหมาะสม เกิดขึ้นขณะทำงาน การซ้อม -การสร้างผลงานมีระยะเวลา มีตารางการทำงาน มีกระบวนการฝึกซ้อม จะเริ่มจากตรงไหน ไปที่ไหน ฝึกฝนจนเป็นเรื่องรับรู้ร่วมกันในการทำงาน ระยะเวลาจะสั้น หรือยาว เป็นเพราะเนื้องาน (Shepherd, S., & Wallis, M. (Eds.), 2004)

การแสดงเป็นศิลปะร่วม การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงจากองค์ประกอบที่หลากหลาย ผู้สร้างสรรค์ต้องมีแนวคิด-จินตภาพที่ชัดเจนพอที่จะสื่อสารกับทีมออกแบบ ทีมงานการแสดง ทีมสร้างสร้าง ฉาก-เสื้อผ้า แสง เสียง ดนตรีลีลา เพื่อพัฒนาองค์ประกอบทางศิลปะที่สนับสนุนเส้นเรื่อง สาระหลัก สร้างประสบการณ์รับรู้แก่ผู้ชม ซึ่งต้องร่วมกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย สื่อสาร สร้างประสบการณ์การรับรู้กับผู้ชมตลอดการแสดง

นักปรัชญาผู้คิดค้นกระบวนการค้นงานวิจัยในวิถีของปรากฏการณ์ ให้ความสำคัญกับการหาความรู้ ด้วยการปฏิบัติ โดยอธิบายว่าเป็นการแสวงหาความรู้เบื้องต้นของมนุษย์ การปฏิบัติและลงมือทำเป็นการเชื่อมต่อกาย-ใจ ความคิด รวมถึงความรู้ เช่าวปัญญา เป็นการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งการทำงานศิลปะทุกสาขา แม้มีหลักเกณฑ์ในการสอน ถ่ายทอด แต่ถ้าผู้ปฏิบัติไม่ฝึกฝน ไม่ลงมือทำจนชำนาญด้วยตนเอง ความคิดความรู้ ก็จะไม่ประสาธน์ ไม่เข้าใจ และพัฒนาต่อไปได้ยาก การตั้งโจทย์ก็คือการตั้งเป้าหมายในการทำงาน ให้ความสำคัญสร้างสรรค์ ที่มี

แนวทางและพัฒนาไปในทิศทางที่ตั้งใจไว้

โครงการวิจัยที่เน้นการลงมือปฏิบัติของทีมผู้วิจัยคาดหวังว่า การลงมือปฏิบัติจากภูมิรู้ แรงบันดาลใจ การออกแบบ การคัดเลือกทีมงาน การปฏิบัติงานที่เน้น การทำงานกับศิลปินต่างภูมิรัฐคนอื่นๆ การสื่อสารภายในกลุ่ม จะนำมาซึ่งการพัฒนาผลงานร่วมกัน เพื่อให้แนวคิดนามธรรมออกมาเป็น รูปธรรม สร้างเป็นผลงานการแสดง เป็นประสบการณ์กับทั้งผู้ทำงานและผู้ชม เกิดปรากฏการณ์ เกิดการรับรู้ด้วยประสาท-ผัสสะ ของผู้ชม เพื่อสื่อสาร สร้าง การสนทนา (Dialogue) แลกเปลี่ยนความคิด รับรู้ แต่ผู้ชมจะเกิดความประทับใจ สะท้อนใจ หรือปัญญาได้นั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิรู้ชีวิต และความทรงจำต่างๆ ของผู้ชมที่มีความหลากหลาย

โครงการ “วิจัยการแสดง” ที่เป็นโครงการหลัก สนใจที่จะพัฒนาผลงานการแสดงไทยร่วมสมัยที่ไม่ได้เป็นเพียงการทำงานสร้างสรรค์การแสดงในวิถีตะวันตกเท่านั้น แต่อยากค้นหา-ศึกษาความเป็นไปได้ ในการสร้างสรรค์ ผลงานวิจัยการแสดงที่เป็นการแสดงไทยร่วมสมัยที่พัฒนาจากภูมิรู้ไทย จากนั้นก็วิจัยรุ่นใหม่ให้ทดลองสร้างสรรค์งานวิจัยการแสดงจากการทำงานข้ามศาสตร์ หรือการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยการแสดงที่เป็นลูกผสม ที่มีความแตกต่างจากความทรงจำด้านศิลปะการแสดงไทย

คำถามวิจัย หรือโจทย์วิจัยหลัก ก็คือ การทำงานแบบ “ข้ามศาสตร์” จะเป็นพื้นที่ (Platform) ให้ศิลปิน/นักวิจัยในสาขาศิลปะการแสดงสร้าง “การแสดงไทยร่วมสมัยในแบบลูกผสม” และสื่อสาร “สาระใหม่ ที่สะท้อนความคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ของศิลปิน” ให้กับผู้ชมไทยได้หรือไม่? ผลงานการแสดงที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะอย่างไร? และ ศิลปิน/นักวิจัย ต้องใช้กระบวนการอย่างไร จึงจะสร้าง “ผลงานการแสดงไทยร่วมสมัย” ในมิตินี้ได้สัมฤทธิ์ผล

ในระยะเวลา 2 ปีครึ่ง ข้าพเจ้าได้ผลักดันโครงการย่อย 7 โครงการ ภายใต้มารวมโครงการ ‘วิจัยการแสดง’ และโครงการที่ 8 อันเป็นโครงการที่สนใจเรื่องการพัฒนาผู้ชมด้านการแสดงไทยร่วมสมัย

ผลงานการแสดงที่เป็นผลงานวิจัยในโครงการนี้จึงมี “วิถีของการวิเคราะห์



วิพากษ์” และมี “ความร่วมมือ” ที่แตกต่างกัน เพราะนักวิจัยมองโจทย์การทำงาน *ข้ามศาสตร์* แตกต่างกันไป มี 5 โครงการวิจัยที่นักวิจัย ในมหาวิทยาลัยเลือกทำงานกับ ศิลปินในชุมชนที่เป็นครูภูมิปัญญา หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงในท้องถิ่นของตน มี 3 โครงการ ที่ทำงานข้ามศาสตร์ ในมิติการสร้างการรับรู้ใหม่ๆ ให้กับ ผู้สร้างสรรค์การแสดง ผู้มีส่วนร่วมในการทำวิจัยและผู้ชมไทย โดยโครงการวิจัยย่อย ในโครงการวิจัยการแสดง<sup>6</sup> (พรรัตน์ ดำรุง, 2562 ก; พรรัตน์ ดำรุง, 2562 ข) มีดังต่อไปนี้

### 1. ปูนางสาวหลวง ผลงานการแสดงละครฟ้อนร่วมสมัยในโครงการวิจัย “คิตนาฏการล้านนา การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงภายใต้กระบวนการสืบสานภูมิปัญญาล้านนา”

**ผู้วิจัยหลัก** ศรัณ สุวรรณโชติ ครูภูมิปัญญาจากโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่

**ผู้วิจัยร่วม** พรรัตน์ ดำรุง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

**ปูนางสาวหลวง** เป็นผลงานการแสดงละครฟ้อนร่วมสมัย สร้างบทจากตำนานผีบรรพบุรุษไทยเขิน นำการฟ้อนเจิง และฟ้อนล้านนา มาปรับใช้ในการแสดงละครเวทีที่มีกระบวนการเล่าเรื่องแบบตะวันตก ที่มีโครงเรื่อง องค์ประกอบศิลป์ แสดงเป็นละครฟ้อนที่เรียงร้อยเหตุการณ์ร่วมกับวงดนตรีล้านนาใหม่ การแสดงละครฟ้อนเรื่องนี้ ทำให้เกิดความตื่นตัวในหมู่ผู้ร่วมแสดงที่เป็น ศิลปินล้านนา นักเรียนฟ้อนรำหลายรุ่น และเครือข่าย นักดนตรี และช่างฟ้อนเยาวชนล้านนาในชุมชนดนตรีนาฏศิลป์ที่ร่วมแสดง สร้างความประทับใจและปลุกกระแสสนใจ ในศิลปะล้านนาที่แตกต่างจากที่ผู้ชมรับรู้ ในเวทีการแสดง เวทีวิชาการในกรุงเทพฯ และในสื่อสังคมออนไลน์ สร้างการรับรู้เรื่องฟ้อนเจิงในพื้นที่ของการละครเวทีร่วมสมัยต่อเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในวงกว้าง

ในฐานะผู้ร่วมวิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าได้ติดตามและเฝ้า

<sup>6</sup> ข้อมูลรายละเอียดของโครงการวิจัยย่อยทั้ง 8 โครงการนี้ มีปรากฏในหนังสือรวบรวม 2 เล่ม อันเป็นผลงานวิจัยในชุดโครงการวิจัยการแสดง : สร้างสรรค์ผลงานละครไทยร่วมสมัย จาก หนังสือ *ข้ามศาสตร์-ข้ามเวลา : วิจัยการแสดงในวิถีวัฒนธรรม และหนังสือปรากฏการณ์การแสดง : มหาวิทยาลัยในวิถีวัฒนธรรม และสู่จิตวิญญาณผลงานวิจัยในปี 2561*

สังเกตกระบวนการสอน การเรียนรู้ ตามกระบวนการสืบสานของโรงเรียนภูมิปัญญา ล้านนา ได้รับรู้ เข้าใจวิถีการศึกษาที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศและวัฒนธรรมล้านนา แนวคิดเรื่องความพร้อมและความสนใจของผู้เรียนที่แตกต่างกัน กระบวนการทำงาน ของโยงเฮียน ทำให้เกิดความตระหนักเกี่ยวกับ ความคิดสร้างสรรค์ในตัวเยาวชน การสะสมภูมิรู้ และการสร้างความเชื่อมั่นในรากเหง้าผ่านกระบวนการทางศิลปะ วัฒนธรรม การใช้ชีวิตและการเตรียมพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันกับยุคสมัย

**2. ละครหมอลำหุ่น สิ้นไชว์ใจตน ผลงานการแสดงจากโครงการวิจัย สิ้นไชว์เด็กเทวดา มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ฝึกทักษะชีวิตและความเข้าใจตนผ่าน กระบวนการสร้างสรรค์การแสดงหุ่นร่วมสมัย**

**ผู้วิจัยหลัก** พชญ อัครพราหมณ์ และนักศึกษาคณะละครประยุกต์ (คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

**ศิลปินท้องถิ่น ผู้ร่วมวิจัย** ปรีชา การุณ (ศิลปิน ผู้อำนวยการแสดง คณะหมอลำหุ่นเด็กเทวดา จ.มหาสารคาม)

*สิ้นไชว์ใจตน* เป็นผลงานการแสดงละครหมอลำหุ่นกระต๊อบข้าว ของ นักศึกษาศาขการละครมหาวิทยาลัยขอนแก่น พัฒนาผลงานการแสดงจากการทำ ค่ายละครประยุกต์ กับคณะหมอลำหุ่นเด็กเทวดา ของครูปรีชา การุณ หรือนายเชียง หมอลำหุ่นที่จังหวัดมหาสารคาม การเข้าค่ายทำให้เยาวชนจากมหาวิทยาลัย ได้เรียนรู้ ศิลปะการออกแบบสร้างหุ่น การขับร้องเพลงหมอลำ จากพ่อครู-แม่ครูหมอลำ หมอแคน ผู้เป็นศิลปินชาวบ้านที่โรงละครโหมทองศรีอุปถัมภ์ เป็นการศึกษาซ้ำ (re-learn) ศิลปะ-วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นตน จากค่ายละครในชุมชน นักศึกษา นำเอาความรู้มาปรับใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงชิ้นใหม่ (re-create) ที่ผนวกเรื่องราวที่ตนสนใจจะเล่าสื่อสาร กับวรรณกรรมท้องถิ่นในความทรงจำของพ่อครูแม่ครู ศิลปิน และชุมชนที่ล้วนมีภูมิรู้เรื่องสังคีตศิลป์ (พรัตน์ ดำรุง, 2561)

หมอลำหุ่นเรื่องใหม่ *สิ้นไชว์ใจตน* เป็นการแสดงหมอลำหุ่นขึ้นที่ปรับโครง เรื่อง มี flashback บรรจุบทพญาที่เป็นคุณค่าและความดีของคนอีสานให้เป็นหัวใจ ของเรื่อง ได้รับความสนใจจากผู้ชมทั้งในหมู่บ้าน ในเขตเมืองและเป็นผลงานที่เผยแพร่

แพร่ในเทศกาลละครนานาชาติ และยังมีการแสดงต่อเนื่อง กลายเป็นต้นแบบ ในการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการละครประยุกต์ที่ใช้ศิลปะ-วัฒนธรรมเชื่อม ต่อสานสัมพันธ์กับศิลปินและผู้ชมในชุมชน

### 3. โหมโรงสามประสาน: ใช้ดนตรีไทยถิ่นเชื่อมประสาน 3 วัฒนธรรม ในชุมชนภาคใต้

**ผู้วิจัยหลัก** ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์ (ครู-ศิลปินโนรา มหาวิทยาลัยทักษิณ)

**ผู้วิจัยร่วม** สีนภา สารสาส (ครู-ศิลปินด้านดนตรีร่วมสมัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร)

*โหมโรงสามประสาน* ได้รับแรงบันดาลใจจากตำนานท้องถิ่นของเจ้าแม่ลิ้ม กอเหนียวแห่งเมืองปัตตานี ครูโนราธรรมนิธย์ นิคมรัตน์ ย่อยได้บทเพลงโหมโรง เพื่อใช้บรรเลง เรียกผู้ชมในคืนที่เงียบสนิท ขณะเปิดการแสดงโนรา ในงานแข่งม้งที่ ศาลเจ้า เล่งจูเกียง จังหวัดปัตตานี ผลงานวิจัยที่เป็นการแสดงดนตรี ‘โหมโรงสาม ประสาน’ ตั้งต้นด้วยความต้องการจะพัฒนาดนตรีสามประสานกับวงดนตรีเยาวชน ศิลปินต่างภูมิรัฐทั้งสองได้ร่วมระดมสมองเพื่อวางกรอบโครงเพลงที่สามารถเชื่อมต่อกันทางวัฒนธรรมถิ่น ได้แก่ โนรา กลองจิ้ง ร่องเง้ง และลิเกฮูลู เมื่อนำเสนอความ ก้าวหน้าของงานวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจากชุมชนปัตตานีได้ชม คณะนักดนตรีเยาวชน ได้รับคำวิจารณ์มากมาย แต่ได้ทำการปรับแนวทางเพลงกับคณะศิลปินจากปัตตานี และได้รับเชิญไปร่วมแสดง ในงานสมโภชน์เจ้าแม่ลิ้มกอเหนียว การแสดงในครั้งนี้มี นักดนตรีที่เป็นเยาวชนจากโรงเรียนปัตตานะยานุกูล นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ และนักดนตรีโนรามืออาชีพ

ต่อจากนั้นนักวิจัยทั้งสองจึงได้ทดลองพัฒนาการสร้างสรรค์บทเพลงนี้อีกครั้งกับศิลปินมืออาชีพ ในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ นักดนตรีวงร่องเง้ง เปอร์มิวดา อัสลี และลิเกฮูลูของมะยูโซ๊ะห์ บ่อทอง บทเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นจากคณะนักดนตรีที่มีความเชี่ยวชาญ ช่วยทำให้บทเพลงมีความสมบูรณ์ ภูมิรัฐ ความเชี่ยวชาญ และ ประสบการณ์ของศิลปินท้องถิ่นทำให้ผลงานเพลงโหมโรงสามประสานเป็นผลงาน

วิจัยที่มีเสียงของวัฒนธรรมของท้องถิ่น ใช้กลไกของดนตรีโหมโรงแบบตะวันตก มาเป็นเงื่อนไข เพื่อให้สามารถสร้างบทเพลงใหม่ ที่อวดฝีมือ ความเชี่ยวชาญของนักดนตรีโนรา กลองจีน ดิเกร์ฮูลู และรองเง็ง ศิลปินทั้ง 11 คน ได้พัฒนาผลงานสร้างสรรค์จากขนบของตนเอง ในเงื่อนไขที่เป็นแบบแผนดนตรีที่มีความแตกต่าง ได้ร่วมกันค้นหาแนวทาง ที่จะประสานดนตรีเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชน บทเพลงจากโครงการวิจัยโหมโรงสามประสาน-สร้างความหมายใหม่ให้กับ ดนตรีประสานวัฒนธรรมที่เมืองปัตตานี (พรรัตน์ ดำรุง, 2562ก)

#### 4. *เล่าหฺละเวง* จากโครงการวิจัยการสร้างสรรค์ละครพันทางหลังจารีตนิยม

**ผู้วิจัยหลัก** ผกามาศ จิระจารุภัทร ผู้กำกับการแสดง (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

**ผู้วิจัยร่วม** ณัฐภรณ์ รัตนชัยวงศ์ ผู้สร้างบท (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

ละครพันทาง *‘เล่าหฺละเวง’* เป็นการค้นคว้าแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานละครพันทางหลังจารีตนิยมจากมุมมองของผู้เขียนบทละครเวทีร่วมสมัย ณัฐภรณ์ รัตนชัยวงศ์ และผู้กำกับการแสดง ผกามาศ จิระจารุภัทร ซึ่งมีภูมิรู้ทางนาฏศิลป์ไทย บทละคร *‘เล่าหฺละเวง’* เขียนขึ้นใหม่จากการรื้อ-วิเคราะห์บทวรรณกรรม เรื่องพระอภัยมณี ในตอนท้ายเรื่อง ที่ตัวละครหลัก (พระอภัยมณี) ต้องผจญการทำสงครามกับตัวละครที่เป็นชาวตะวันตกด้วยทัศนะมุมมองแบบสตรีนิยม ละครพันทางเรื่องนี้สร้างตัวละครหลักใหม่ ได้แก่นางละเวง ทำให้การดำเนินเรื่อง มีท่วงทำนองการเล่า การนำเสนอแตกต่างไปจากงานแบบจารีต ผู้เขียนบทละคร ได้สร้างรายละเอียดใหม่ให้กับตัวละครหลักที่เป็นผู้หญิงคือนางละเวงที่ต้องการแก้แค้น ตัวละครคู่ตรงข้ามคือพระอภัยมณี (พรรัตน์ ดำรุง, 2562ข)

บทละครที่สร้างขึ้นใหม่ ทำให้ผู้กำกับการแสดงต้องค้นหากลวิธีในการนำเสนอที่แตกต่าง มีแนวคิดและจินตภาพใหม่ และกำหนดดนตรีที่แตกต่างไปจากแบบแผนที่คุ้นเคยของละครพันทางในแบบของกรมศิลปากร นักแสดงที่มีภูมิรู้แบบนาฏศิลป์ต้องฝึกการตีความ การแสดงที่เป็นแบบผสมผสานระหว่างละครรำ กับการแสดงที่มีการตีความในแบบตะวันตก และค้นหาแนวทางในการแสดงที่ไม่เป็นไปตาม

แบบแผนที่คุ้นเคย ผลงานการแสดงละครเรื่องนี้เป็น ‘ปรากฏการณ์การแสดงละครพันทาง’ ที่ผู้ชมที่มีความรู้นาฏศิลป์จะจับความแตกต่างจากขนบจารีตได้ชัดเจน เป็นตัวอย่างที่จะทำให้ชุมชนเครือข่ายนาฏศิลป์ ได้เข้าใจแนวทางในการทำงานลักษณะเดียวกันและพัฒนาการแสดงให้มีความแตกต่างจากเดิม สำหรับผู้ชมที่เป็นเยาวชน ซึ่งไม่เคยสนใจการแสดงละครรำ ละครเรื่องนี้ เดินเรื่องกระชับ และเล่าเรื่องในมิติ โครงเรื่องแบบตะวันตก มีช่วงตอนที่ผู้ชมคุ้นเคยจากการแสดงเรื่องราวใกล้เคียงกัน เช่น การเลือกคู่ของนางละเวง เจ้าชายต่างเมืองที่มาด้วยลีลาต้นสดของศิลปินตลกโชน และตลกตามนาง ที่ใช้มุขตลกที่เข้ากับยุคสมัย ผู้ที่ไม่ได้รู้ขนบการแสดงแบบแผนจารีต ก็จะมองว่า การแสดงละครพันทางเรื่องนี้ก็เหมือนละครรำอื่นๆ ยังมีการร้อง รำ มีตลก มีดนตรีไทยบรรเลงสดและการขับร้องเช่นเดียวกับการแสดงละครรำที่เคยมีประสบการณ์การชมมาแล้ว เนื่องจากขาดความรู้ในรายละเอียดต่างๆ

## 5. บัณฑิตบุญ บทเพลงสรรเสริญจากหัวใจ ผลงานการแสดงในโครงการวิจัย การสร้างละครชุมชนมุสลิมจากศิลปะการขับร้องและบทกวีสรรเสริญศาสนา บัณฑิตบุญ เพื่อสื่อสารศาสนธรรมสู่ชุมชน

นักวิจัยหลัก คอลิค มิคำ

ศิลปินร่วมวิจัย ฟาริดา จิราพันธ์ ร่วมกับศิลปินนักร้องประสานเสียงเยาวชนโรงเรียนปอเนาะ เตมัตตุติน กรุงเทพมหานคร

โครงการวิจัยนี้เป็นการสร้างสรรค์งานละครในหมู่ชุมชนมุสลิมของนักการละครชุมชนกับคณะนักร้องประสานเสียงบทเพลงสรรเสริญศาสนา การวิจัยช่วยให้เกิดพื้นที่ใหม่ในการทำงานทดลองสร้างสรรค์ของศิลปะ ที่มีความแตกต่าง เป็นการสร้างละครที่สื่อความหมายกับผู้มีส่วนร่วมในโครงการทุกคน กระบวนกร/ ผู้กำกับ การแสดง ใช้การสร้างสรรค์ผลงานนี้ เป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างตัวตนของผู้แสดงที่เป็นนักร้องกับบทเพลงสรรเสริญ ที่ฝึกฝน โดยยึดโยงกับเสียสละชีวิตแต่ละคนที่สามารถแบ่งปันกับผู้ชมได้ บทเพลงสรรเสริญที่มีความไพเราะ อยู่แล้วกลับไพเราะ ยิ่งกว่า เพราะสื่อความหมายในใจของผู้ขับร้อง ได้แบ่งปันคุณค่าของบทเพลงที่สำคัญ ในการ ใช้ชีวิต ละครบทเพลงสรรเสริญจากหัวใจ ช่วยตอบคำถามถึงหน้าที่ในการ

ทำงานละคร/การแสดงในวิถีของมุสลิม พื้นที่การแสดงเป็นพื้นที่สำหรับการสื่อสาร แสดงความรู้สึกนึกคิด ที่เชื่อมต่อกับศรัทธา ผลงานนี้นำเสนอการแสดงแบบกึ่ง พิธีกรรมต่อผู้ชมทั้งที่เป็นผู้ชมมุสลิม และผู้ชมต่างศาสนา

**6. ละครวิจัยเวนิสวานิช จากโครงการวิจัยการกำกับการแสดงละคร กวีนิพนธ์: กรณีศึกษาจากบทพระราชนิพนธ์แปลในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**

**ผู้วิจัยหลัก** ดังกมล ณ ป้อมเพชร สร้างบทและกำกับการแสดง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

นักวิจัยที่มีภูมิรู้แบบละครตะวันตก มองย้อนกลับไปทบทวนละครคลาสสิกของเชคสเปียร์ที่คนไทยรู้จัก มากที่สุด ดังกมลสนใจที่จะสื่อสารสาระหลักของเรื่องเวนิสวานิชที่แตกต่างไปจากความทรงจำที่ผู้ชมไทยคุ้นเคย งานของดังกมล ณ ป้อมเพชร ล้อเล่นกับความคิดของผู้ชม ทำอย่างไรจะทำให้ผู้ชมผูกคิดเรื่องการเล่นพรรคเล่นพวก กลุ่มพวกของเราที่ขัดแย้งกับความเป็นอื่น (the other) ความเป็นอื่นของตัวละครที่ปะทะกับตัวละครหลัก คือ ไซลอค ผู้เป็นยิว กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวคริสต์ ผิวนขาว กับชาติพันธุ์อื่นๆ ได้แก่ชาวยิว แคมมัวร์ ที่มีรูปลักษณะภายนอกและศรัทธาความเชื่อแตกต่างจากชาวคริสต์ บทเดิมของเชคสเปียร์วิพากษ์เรื่องนี้รุนแรงว่าอย่ามองแค่รูปลักษณะภายนอก (พริตต์ ดำรุง, 2562ข)

ความต้องการที่จะนำเสนอแนวคิดเรื่อง พรรคพวกเดียวกันและความเป็นอื่นให้ชัดเจนแล้ว ในการคัดเลือกนักแสดงแม้จะขยายเวลาเพื่อให้ได้ตัวละครตามบทละคร แต่ก็พบว่านักแสดงชายมาทดสอบน้อยมาก มีนักแสดงผู้หญิงมาทดสอบจำนวนมาก สำหรับตัวละครหญิงหลักๆ ที่มีอยู่เพียง 3 บทเท่านั้น ผู้กำกับการแสดงจึงมีทัศนะว่าถ้านำแนวคิดเกี่ยวกับเพศภาวะมาใช้ในการจัดหมวดหมู่ตัวละครต่างศาสนา และให้นักแสดงหญิงทั้งหมดที่มีความสามารถในการแสดง ลองทดสอบการแสดงเป็นตัวละครชายชาวคริสต์ และให้นักแสดงชายสวมบทบาทเป็นตัวละครที่มีความแตกต่าง ได้แก่ ไซลอค เพื่อนชาวยิว และแคมมัวร์ที่มาเลือกคู่

ผลงานการแสดงชิ้นนี้ตั้งใจสร้างการถอยห่าง (alienation effect) จากการ

รับรู้เรื่องราวในละครตามแบบที่เคยชินนับแต่เข้าไปในโรงละคร การจัดพื้นที่ให้ผู้ชมที่นั่งผู้ชมให้ชมละครจากสองฟากฝั่งห้อง มีเวทีอยู่ตรงกลาง มีฉากที่มีลักษณะเป็นระเบียบบ้านชั้นบนตั้งประจัญหน้ากัน พื้นที่การแสดงส่วนใหญ่อยู่ตรงกลางระหว่างผู้ชมสองฝั่งเวที พื้นที่ว่างเปลี่ยนความหมายไปตามเรื่องราว เช่น ตลาด ศาล บ้านนางเอก โดยที่ผู้ชมที่นั่งคนละฟากฝั่ง รับรู้ เรื่องราว และจากมุมมองที่แตกต่างกัน ผู้ชมต้องเปิดรับเรื่องราว การตีความที่แตกต่าง ฟังและติดตามเรื่อง รับรู้สาระที่ซ่อนอยู่ได้แก่ความไม่เสมอภาค การเอารัดเอาเปรียบคนที่แตกต่างไปจากเรา ดังกมลคาดหวังว่า ละครที่นำเสนอจะทำให้ผู้ชมมองเห็นความจริงภายใต้กล่องที่สวยงามฉาบฉวย ดังเช่นละครสุชนาฏกรรมเรื่องนี้ และรับรู้สาระหลักที่ซ่อนอยู่ได้ชัดเจนขึ้น ละครเรื่องนี้ต้องการทดสอบและสร้างการรับรู้ที่แตกต่างให้กับผู้ชม

## 7. ถอดบทเรียนเทพประนม ทฤษฎีแม่บทของพิเชษฐ กลั่นชื่น

**ผู้วิจัยหลัก** จุฬาลักษณ์ เอกวัฒนพันธ์ การทำงานแบบ Practice Based Research (คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา)

โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสนใจในการพัฒนาการเรียนการสอน และไม่ได้สร้างผลงานการแสดง ผู้วิจัยต้องการค้นคว้า หากวิธีที่จะให้นักศึกษาที่เรียนรำไทยสามารถสื่อสารทำงาน คิดลีลาออกแบบท่าทางที่เป็นท่าไทย ด้วยภาษาใหม่ที่ใช้อองค์ประกอบทางศิลปะกำหนด ทำให้ผู้เรียนต้องฝึกฝน ปรับกระบวนการคิดใหม่ จัดระบบระเบียบร่างกาย สมาธิ ใจ ในกลวิธีที่แตกต่าง ตามคติความงามของไทยด้วยภาษาทางศิลปะ แนวคิดในการทำความเข้าใจกับท่ารำแม่บทไทย ด้วยองค์ประกอบศิลปะ เป็นแนวคิดที่พิเชษฐ กลั่นชื่นได้คิดค้น จากท่ารำแม่บทใหญ่และนำมาถอดโครงสร้าง เพื่อใช้ฝึกฝนนักเต้นในคณะ ซึ่งถ้าใช้ได้คล่องแคล่วก็จะสามารถนำไปปรับเป็นภาษาที่ใช้สื่อสาร ในการทำงานต่อยอด หรือในการทำงานกับศิลปินต่างภูมิภาค (พรรัตน์ ดำรุง, 2562ข)

ในการทำงานวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยทำความเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้แล้ว สร้างแผนการสอน และอธิบายความรู้ในแนวคิดแบบพหุปัญญาของ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) และลองจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝน ฝึกหัดเบื้องต้น เพื่อให้

นักศึกษาได้ทดลองนำไปใช้ในการทำงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ทั้งแบบชนบและแบบที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากความรู้สึก นึกคิด และแรงบันดาลใจของตน

## 8. การพัฒนากลุ่มผู้ชมศิลปะการแสดงร่วมสมัย ศึกษาจากการเพิ่มกลุ่มผู้ชมการแสดงร่วมสมัยในประเทศไทย

นักวิจัยหลัก ปิยะวัฒน์ ธรรมกุลางกูร (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

การทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญของการสร้างละคร คือการทำวิจัยเกี่ยวกับผู้ชม ผ่านมุมมองของนักจัดการทางศิลปะ ผู้วิจัยทำงานแบบรวบรวมข้อมูล ผ่านการสัมภาษณ์ และการทำโฟกัสกรุ๊ป เป็นการมองงานวิจัยการแสดงด้วยสายตาที่แตกต่างไปจากนักปฏิบัติ มุมมองหรือแนวทางที่นักวิจัยใช้เป็นวิธี ของผู้จัด ผู้อำนวยการแสดงที่สนใจการสื่อสารกับผู้ชม และแนวทางในการเพิ่มจำนวนผู้ชม โดยทำการสัมภาษณ์นักสร้างสรรค์การแสดงร่วมสมัย องค์กรศิลปะทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ซึ่งผลวิจัยสะท้อนแนวคิดของศิลปินและองค์กรศิลปะที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้ชมนัก เพราะน้ำหนักการบริหารจัดการจะอยู่ที่การสร้างผลงาน การแสดง การบริหารจัดการการเงิน และสื่อสารประชาสัมพันธ์ การทำงานพัฒนาผู้ชมหรือทำความเข้าใจ เรื่องรสนิยม หรือบริบทภูมิหลังของผู้ชมมีน้อย ทำให้คณะละครขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน และผู้ชมที่ต้องการจะสื่อสารด้วย งานที่สร้างสรรค์ มองจากความสนใจของศิลปิน และคณะละคร (พรรัตน์ ดำรุ่ง, 2562ข)

โครงการวิจัยทั้ง 8 โครงการนี้ ทุกโครงการใช้เวลาในการทำงาน 2 ปี แต่การเริ่มต้นทำงานนั้นไม่เท่ากันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมเรื่องเวลาและทีมงาน ผู้วิจัยในโครงการย่อยสามารถตีความโจทย์วิจัย เรื่องการทำงานข้ามศาสตร์ ได้ตามความคิด ภูมิรู้ ความสนใจ และแรงบันดาลใจของตน แนวทางแก้ปัญหาล้วนเป็นตัวกำหนดระยะเวลาการทำงาน การปรับเปลี่ยนแนวทางหรือตั้งหลักใหม่ภายใต้โจทย์วิจัยเดิมทั้งสิ้น

ปรากฏการณ์การแสดงทั้ง 7 การแสดง (พรรัตน์ ดำรุ่ง, 2562ข; พรรัตน์ ดำรุ่ง, 2564) ที่เกิดขึ้นทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ว่า

### 1. ศิลปินไทยสามารถสร้างปรากฏการณ์การแสดงที่เป็นศิลปะการ



แสดงแบบร่วมสมัยได้ ด้วยวิธีการหรือกลไก ที่หลากหลาย จากความคิดภูมิรู้ ความสงสัย ปัญหาในใจของตนเอง โครงการวิจัยช่วยผลักดันให้เกิดการทำงาน ข้ามศาสตร์ หรือการต้องเผชิญหน้ากับคนอื่น ความเป็นอื่น (otherness) คนที่คิดต่างไปจากเรา

2. การตั้งเป้าหมายด้วยคำถามวิจัยที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อให้ นักวิจัยมีเป้าหมายที่เห็นพ้องต้องกัน พยายามสื่อสาร รับฟังทัศนะที่แตกต่างและ ปรับการทำงานเพื่อทำความเข้าใจ รับรู้ นับถือในความต่างนั้น และให้ความสำคัญ ในการใช้ความรู้ที่แตกต่างเพื่อทดลองปรับทางให้เกิดผลงานการแสดงใหม่

3. ศิลปินไทยในชุมชนที่เป็นศิลปินโดยเนื้อแท้ ไม่มีปริญญาดัชนี ไม่ได้ ศึกษาในระบบ แต่สืบสาน สืบทอด ศิลปะของบรรพบุรุษ ของชาติพันธุ์แห่งตนไว้ใน เนื้อ-ในตัว ร่างกายและจิตใจ การฟ้อน การรำ เสียงขับร้อง การเล่นเครื่องดนตรี ทุกอย่างเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสม บุคคลากรทางศิลปะการแสดงเหล่านี้มีอยู่ทุกพื้นที่ ในประเทศไทย ทุกคนยังมีงานแสดง ยังทำงานแสดง ยังสอน ยังถ่ายทอด ยังฝึกอบรม ให้กับเยาวชนในระบบ นอกกระบบ ตามที่เงินรัฐ เงินวิจัย เงินในโครงการการท่องเที่ยวจะลงไปถึง

ผู้บริหารในชุมชนส่วนใหญ่ใส่ใจกับมาตรฐานแบบตะวันตกเพียงอย่างเดียว เพื่อให้เกิดสังคมทันสมัย ทำให้บุคคลากรทางศิลปะเหล่านี้ขาดการสนับสนุนในการ สร้างงานสร้างสรรค์ ขาดเวทีในการแสดงฝีมือ และไร้ช่องทางในการสื่อสารกับสื่อสารมวลชนในวิถีสมัยใหม่ การคงอยู่และดำรงอยู่ของศิลปินในชุมชนเหล่านี้ ถึงเวลา ปัจจุบันจึงเป็นการทำงานที่ขึ้นอยู่กับผู้ชมในท้องถิ่น กิจกรรมการแสดงที่สัมพันธ์กับ พิธีกรรมความเชื่อ ความบันเทิง ตามรสนิยมของผู้ชมในชุมชนสังคมนั้นๆ

4. มีเครือข่ายทางศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่แข็งแรง นอกกระบบการศึกษา มหาวิทยาลัย การทำโครงการนี้พัฒนาเครือข่ายของนักวิชาการ นักศึกษาใน มหาวิทยาลัย กับศิลปินในชุมชน ศิลปินท้องถิ่น เกิดการยอมรับนับถือ เรียนรู้ แลกเปลี่ยน พบปะ หรือทำงานกับศิลปินในชุมชนที่อยู่นอกกระบบการศึกษา ศิลปิน ภูมิปัญญา หลังจบงานวิจัยยังคงมีการทำงานกับครู-นักวิชาการทางการแสดงอย่างต่อเนื่อง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตามผลงาน และทำความรู้จักเข้าใจกัน

โครงการนี้ทำให้นักวิชาการ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยได้พบและทำงานกับ

ศิลปินที่เป็นเจ้าของภูมิรู้ทางศิลปะ ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งยังคงทำงานอยู่ ต่อเนื่อง และเรียนรู้ว่า ศิลปินในชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของ โลกร่วมสมัย

**5. ผู้ชมการแสดงปรากฏอยู่ในชุมชน ในท้องถิ่นทั่วประเทศไทย และ มีการแสดงมากมายในท้องถิ่นต่างๆ** ศิลปิน ชุมชนมีผู้ชม มีผู้ติดตามการแสดง ชื่นชม ฝีมือของตนเองจำนวนหนึ่ง ผู้ชมผลงานของศิลปินเหล่านี้อยู่ในชุมชน ที่รัก ชอบการแสดงที่สะท้อนท้องถิ่น การแสดงผลงานชิ้นใหม่ ในเทศกาล ในพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้าน เล็กๆ ทำให้ผู้ชมได้ชม ได้รับรู้ผลงานการแสดงไทยที่มีความแตกต่างไปจากการแสดง แบบดั้งเดิม ช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับผู้ชมศิลปะการแสดงไทย แม้ว่าจะไม่ได้มีการ รวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมนัก แต่การนำเสนอผลงานการแสดงที่แตกต่าง จากที่ ผู้ชมในชนบทคุ้นเคย เปิดพื้นที่การแสดงที่อยู่ในรูปการแสดงร่วมสมัย แนะนำวิถีร่วม สมัยจากงานแบบเก่า แต่ก็อยู่ร่วมเวลากับผู้คนเกิดผู้ชมใหม่ที่ได้ชมการแสดง ดังนี้

- ผู้ชมในมหาวิทยาลัยที่นักวิจัยสังกัด คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย อื่นๆ ที่เป็นผู้วิพากษ์ผลงาน นิสิต-นักศึกษาที่มาชมการแสดง การรายงานผลวิจัย และรับฟังการนำเสนอผลงานวิจัย
- ผู้ชมที่อยู่ในหมู่บ้าน ชุมชนของศิลปินท้องถิ่น เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองสงขลา-ปัตตานี เมืองขอนแก่น-มหาสารคาม ชุมชนมุสลิมในเขตชานเมือง การแสดงร่วมในเทศกาลงานเฉลิมฉลองของชุมชนในแบบประเพณี
- ผู้ชมหลากหลายที่ซื้อตั๋วมาชมการแสดงในแบบละครเวที
  - o ผู้ชมไทยและศิลปิน/ผู้ชมนานาชาติที่ได้ชมการแสดงในเทศกาล ศิลปะการแสดงหุ่น เทศกาลศิลปะการแสดงนานาชาติที่นำไปแสดงในต่างประเทศ
  - o ผู้รับชมผ่านสื่อออนไลน์ลักษณะต่างๆ ที่การแสดงเผยแพร่ ออกไป (พรรัตน์ ดำรุง, 2562ข)

**6. โครงการนี้เป็นต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรการสอนการละครใน หลายลักษณะ** ผลงานการแสดงที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดการวิพากษ์ วิจัยสูง และกลายเป็นตัวอย่างในการทำงานแบบร่วมสมัยจากภูมิปัญญาไทย เป็น แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรที่ปรับใช้ศิลปวัฒนธรรม ศิลปินในชุมชน มาเป็นผู้ให้ ความรู้ในมิติของการศึกษาและการสร้างงานการแสดงแบบร่วมสมัยซึ่งให้ความคิด

ปัญหา ที่แตกต่าง

7. กลวิธีในการปรับใช้ความรู้ทางตะวันตก เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการ  
แสดงไทยร่วมสมัยได้ในหลายวิธี ความรู้ทางตะวันตก ได้แก่ การแต่งเพลงแบบ  
สากล การสร้างบท หรือ การสร้างสรรค์การแสดง ที่มีโครงเรื่อง และตัวละครเน้น  
จุดมุ่งหมายตัวละคร แรงปรารถนา เทคนิคการแสดง ได้แก่ การตีความ หาอุปนิสัย  
ความต้องการ ของตัวละคร การใช้จินตนาการ และการสร้างมนตร์สมมุติ รวมถึง  
การออกแบบ การแสดง การสร้างบรรยากาศ สื่อสารด้วย วัจนภาษา และอวัจนภาษา  
ความรู้แบบตะวันตกเหล่านี้ สามารถนำมาใช้ในการทำงานกับศิลปินไทย ในชุมชน  
ได้ การทำงานร่วมกันโดยพัฒนาจากฐานการยอมรับนับถือกัน ให้อิสระแก่ศิลปิน  
ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญา ในการเลือกสรร ในการค้นหา และปรับแต่งให้เป็นการแสดง  
ที่น่าสนใจสำหรับทุกฝ่าย มีการผสมผสานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไปไกลกว่ารูปแบบ  
(form) ก็จะสามารถสร้างงานที่มีความร่วมสมัยได้

การที่ผู้เขียนได้รู้จักกับศิลปินในท้องถิ่นผ่านโครงการ ทำให้เห็นว่า คำว่า  
ร่วมสมัยของนักวิชาการนั้น น่าจะคับแคบเกินไป ถึงแม้ว่าจะมีศิลปินชาวบ้านหลาย  
คนยึดติดกับการแสดงแบบจารีตแบบแผน จนการทำงาน ดูเหมือนเปลี่ยนแปลงยาก  
แต่จากประสบการณ์การทำงานนี้ ผู้เขียนได้เรียนรู้ว่า ศิลปินไทยในท้องถิ่นนั้น  
ปรับเปลี่ยน ให้ข้อเสนอแนะ และสร้างงานใหม่ได้ ถ้าสื่อสารกันเข้าใจ

ผู้เขียนมีทัศนะว่าเป็นหน้าที่ของนักวิชาการที่มีภูมิรู้ในแบบตะวันตกที่จะ  
ต้องศึกษา เข้าใจ เปิดใจที่จะเรียนรู้ความคิดของศิลปินในชุมชน และต้องมีศรัทธา  
และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ครู-ศิลปินในชุมชนที่เป็นเจ้าของภูมิรู้ศิลปะ ที่หลากหลายได้  
สืบสาน หรือสืบทอดไว้ ศิลปินไทยในชุมชนนั้นใช้ชีวิตในวงการทางศิลปะทั้งในแบบ  
ดั้งเดิมและทำงานร่วมสมัยตามบริบทของสังคม ทำงานได้หลายรูปแบบ ทั้งกับธุรกิจ  
บันเทิง และในพื้นที่สมัยใหม่ตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลง และสามารถปรับเปลี่ยน  
และสื่อสารกับผู้ชมในโลกร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดี

ในวิถีทางศิลปะ มีพื้นที่แบบประเพณี และพื้นที่ที่เป็นธุรกิจการท่องเที่ยว  
ธุรกิจบันเทิง แต่ขาดพื้นที่ ตรงกลาง (in between) ที่เป็นพื้นที่ในการพัฒนาศิลปะ

พื้นที่ทำงานทดลองสร้างสรรค์ นำสิ่งเก่ามาปะทะ สื่อสาร แลกเปลี่ยน ปรับหนทางกับสิ่งใหม่ ที่แตกต่าง เพื่อสร้างงานชิ้นใหม่ที่แปร่งไปบ้าง ขยับตัวออกจากศิลปะดั้งเดิม หรือรสนิยมของศิลปินผู้สร้างสรรค์ ให้เกิดผลงานที่สะท้อน ความดี ความงามที่ศิลปินแต่ละคนมองเห็น สืบสาน สืบทอดไว้ได้ และสร้างใหม่ได้

ผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นจึงมีความร่วมสมัยและล้ำสมัยหลายระดับ ตามทัศนะความสนใจ แรงบันดาลใจ และการคัดสรรของตัวศิลปินเอง การเปิดใจและมีกลไกที่จะทำความเข้าใจและสื่อสารกับศิลปินจึงเป็นมิติ การทำงานที่สำคัญ

ศิลปะการแสดงนั้นย่อมเปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนไปกับกาลเวลา ดังนั้น การเปลี่ยน ปรับทาง การทำงานให้ตอบรับกับผู้ชมที่เปลี่ยนแปลงด้วยสภาวะภายนอก การเมือง สังคม การศึกษา ก็เป็นการเคลื่อนรสนิยมของผู้ชมเช่นกัน ศิลปิน/นักวิจัยด้านการละคร ต้องยอมรับว่า การปรับเปลี่ยนเป็นวงจรที่เป็นปกติ ของศิลปะวัฒนธรรม

แม้ไม่ได้เริ่มต้นด้วยหลักทฤษฎี แต่ในการลงท้าย ผู้เขียนขอนำหลักคิดทฤษฎีจากหนังสือ 2 เล่ม มาช่วยยืนยันความคิดที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยชิ้นนี้ คือหลักคิดเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นหลักในการพัฒนาดน และชุมชนจากหนังสือ *เส้นทางสืบสาน ของชัชวาลย์ ทองดีเลิศ* กัลยาณมิตร ที่ทั้งชีวิตทำงานจากรากเหง้าวัฒนธรรม และรายงานของ จอห์น โฮลเด็น (John Holden) ที่นำเสนอหลักคิดเรื่อง *The Ecology of Culture*

หนังสือเรื่อง *เส้นทางสืบสาน* ทำให้เกิดความเข้าใจวิถีของการสืบสานการทำงานศิลปวัฒนธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คน เป็นศิลปะอยู่ในเนื้อตัว จิตใจ การใช้ชีวิตที่พอดี เรียบง่าย การประกอบสัมมาชีพที่ใช้ศิลปะกล่อมเกล่าจิตใจให้เกิดความรู้ สมานใจ ความเข้าใจตน ความเข้าใจผู้อื่น ประสาน ปะทะสังสรรค์กับผู้อื่น ผ่านเสียงเพลงเสียงดนตรีและสามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต ในเล่มเล่าถึงองค์กรศิลปวัฒนธรรม ที่เรียกว่า *โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญา* ซึ่งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ทางเลือกที่จัดการบริหารโดยครอบครัวและชุมชนที่มีความเชื่อในลักษณะเดียวกัน และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของตน (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, 2560)

หนังสือ *The Ecology of culture* สัมภาษณ์ ศิลปิน ผู้จัดการองค์กรศิลปะขนาดใหญ่ในหลายประเทศ และทำเป็นรายงานเสนอให้กับ Arts and Humanities Council ของประเทศอังกฤษ โฮลเดิน เสนอแนวคิด ให้มองวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบนิเวศ จึงจะเข้าใจถึงบทบาทของทำงานเกี่ยวข้องกับศิลปะ-วัฒนธรรม ว่าล้วนมีความสัมพันธ์กันมนุษย์ เราเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม วัฒนธรรมหล่อหลอมตัวเรา แต่ตัวเราก็มีส่วนในการสร้างวัฒนธรรมด้วย

- มองวัฒนธรรมเป็นวงจรสร้างสรรค์ : เกิดวัฒนธรรมใหม่จากความรู้ในอดีต นำมาสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ สิ่งนั้นได้รับการยอมรับ แล้วก็จะกลับกลายเป็นอดีตที่นำไปสู่การสร้างสรรคใหม่
- ค้นหาสืบเสาะโครงข่าย -เครือข่ายประสานติดต่อทั้งที่เป็นเครือข่ายแบบท้องถิ่น และที่เป็นรูปแบบศิลปะ เพื่อยืนยัน ความแข็งแกร่งและความสามารถสร้างผลผลิตที่ยังกระทำได้
- มองเห็นผู้คนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่มีอยู่ 4 ลักษณะ
  - ผู้ดูแลรักษา (Guardian) ผู้สืบสานวัฒนธรรมในอดีต
  - พื้นที่ (Platforms) พื้นที่ที่เป็นทั้งสถานที่ และช่องทางในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของปัจจุบัน
  - ผู้ประสานเชื่อมโยง (Connectors) ผู้ทำให้เกิดกิจกรรม และรวบรวมส่วนต่างๆ ในระบบให้มาร่วมมือกัน
  - ผู้ชมหรือผู้มาเยือน (Nomads) อาจเป็นทั้ง ศิลปิน-ผู้เชื่อมโยง รวมถึงผู้ที่ทำงานร่วมกัน

ผลรายงานของโฮลเดินฉบับนี้ ต้องการให้เกิดการสำนึกรู้ว่า ศิลปะและวัฒนธรรมนั้นเป็นส่วนสำคัญ ในการใช้ชีวิตผู้คน ชุมชนทั้งในท้องถิ่นและในเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็นของชีวิตเช่นเดียวกับธรรมชาติ รายงานนี้ มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความใส่ใจเรื่อง “คุณค่าที่ตีงามของศิลปะ-วัฒนธรรม” ต่อชีวิตผู้คนในสังคม (John Holden, 2015)

หนังสือทั้งสองเล่ม ทำให้ผู้เขียนได้มองเห็นวงจรของศิลปะวัฒนธรรม และบทบาทของศิลปินและ นักปฏิบัติงานด้านศิลปะ ความสำคัญของเครือข่าย และ

การสร้างพื้นที่ในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ใหม่ ในทางศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงศิลปวัฒนธรรมนั้นเป็นวงจรธรรมชาติ ศิลปะต้องเคลื่อนที่ ต้องมีการสร้างสรรค์ใหม่ และสร้างการยอมรับ ดังนั้น มหาวิทยาลัยมีบทบาทที่จะต้องสร้างพื้นที่ทำงานที่เปิดให้มีผลงานใหม่ๆ ที่ทันต่อสังคมขึ้นให้ได้ มีการทำงานต่างศาสตร์ และใช้ศิลปวัฒนธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

ในโครงการวิจัยการแสดง นอกจากโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา จะเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ได้แล้ว ยังมีงานวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ตอบโจทย์การเชื่อมต่อศิลปะการแสดงในหลักสูตรการเรียน การสอนกับศิลปินในชุมชน ให้มหาวิทยาลัยเป็นจุดเชื่อมวัฒนธรรมชุมชนกับคนรุ่นใหม่ ปรับหนทางกับการศึกษาดนตรี การแสดงในแบบแผนใหม่ที่ใช้วิถีศิลปะท้องถิ่นเป็นการเริ่มต้น

การได้ทำโครงการวิจัยนี้ทำให้เปิดใจรับรู้ได้ว่า มีงานศิลปะที่แตกต่างอย่างน้อย 7 ชิ้นเกิดขึ้น เป็นผลงานการแสดงไทยร่วมสมัย (Contemporary Thai Performance) จากผลการปฏิบัติงานวิจัย งานที่เกิดขึ้น เป็นงานจากศิลปินไทย-ต่าง ภูมิรัฐสร้างสรรค์ขึ้น มีความแตกต่าง และเป็นการแสดงที่อยู่ร่วมเวลาหนึ่งที่ประเทศไทยนำเสนอกับผู้ชม และผู้ชมก็รับชม ไปได้ หลายเรื่องสนุกมากถูกใจ และยังแสดงต่อเนื่อง บางเรื่องได้องค์ความรู้ ที่ศิลปินนำไปใช้ในการทำงาน

ถ้าตั้งต้นที่ภูมิรัฐที่แตกต่าง ก็จะมีใจเปิดกว้างมากขึ้น จะมองเห็นว่า เส้นที่แบ่งแยกศิลปะไทยเป็นสองฝ่ายหลักๆ ก็จะลบเลือนไป ศิลปินไปมาหาสู่กันได้และเมื่อมีความไวเนื้อเชื่อใจ ยอมรับนับถือกันแล้ว ก็สามารถทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้เสมอ ไม่มีคลาสสิก ไม่มีท้องถิ่น ไม่มีตะวันออก ตะวันตก ไทย-เทศ มีแต่ฝีมือและความงามที่ครู-ศิลปิน ทั้งงานชนบและงานร่วมสมัย ล้วนสืบสาน ผักผืน เก็บเกี่ยวความเชี่ยวชาญไวในใจ และทุกคนทำงานด้วยจุดหมายเดียวกันคือการสร้างผลงาน เพื่อสื่อสารความคิด-สาระที่มีความหมาย มีคุณค่ากับผู้ชมคนร่วมสมัย ร่วมเวลา ร่วมสังคมเดียวกัน แม้บางอย่างจะแปร่ง แตกต่างไปจากที่เคยมีในแบบแผน

**ศิลปะการแสดงสามารถเชื่อม ‘เรา’ กับอดีต และ ‘เรา’**

## กับปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมีภาควิชา มีคนรุ่นใหม่ที่มีฝึกฝนการแสดง รักการแสดง ต้องการใช้ชีวิตกับศิลปะการแสดง มีพื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่สำคัญ ในการแสวงหาความรู้ ที่ลึกซึ้ง เชี่ยวชาญ ผ่านการฝึกฝนปฏิบัติ ผ่านการมีครู-อาจารย์ที่แตกต่าง หลากหลาย รู้จักหลักทฤษฎีที่อ้างอิงในโลกของของนักคิด นักปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับ การทำงาน ด้านศิลปะการแสดง/การวิจัยทางศิลปะในสาขาของเรา ผ่านการเรียนรู้ ที่จะให้เกียรติ ให้ความเคารพ ‘ภูมิรู้/ภูมิปัญญา’ อันเป็นอดีต เป็นที่ตั้งต้นของ ชาติพันธุ์ และเป็นทฤษฎีของบ้านเกิดที่ตะวันตกหลายประเทศไม่มี

น่าจะถึงเวลาที่ มหาวิทยาลัย และโครงการวิจัยทางศิลปะการแสดงซึ่งเป็น เครื่องมือในการศึกษาขั้นสูง ในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะเคลื่อนไปสู่การ ทำงานวิจัยแบบปฏิบัติการ (Practice as research) ที่ทำให้เกิดการเชื่อมต่อการ แสดงไทยหลายภูมิรู้เข้าด้วยกัน เชื่อมการแสดงในชีวิตจริง กับการแสดงที่เป็นศาสตร์ จากเวทีละคร เชื่อมโลกแห่งความเป็นจริง กับ โลกเสมือน เชื่อมมหาวิทยาลัยกับ ประชาชน เชื่อมคนเรียนศิลปะการแสดงไทยกับคนเรียนศิลปะการแสดงแบบ ตะวันตก และ คนที่ไม่ได้เรียนศิลปะ เชื่อมมิตรภาพ เชื่อมความเข้าใจตนและ การยอมรับผู้อื่นด้วยกิจกรรมการแสดงที่เป็นงานศิลปะ เชื่อมผู้คนทั้งนอกและในโรง ละคร นอกและในมหาวิทยาลัย นอกและในประเทศของเรา

## เอกสารอ้างอิง

- ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2560). **เส้นทางสืบสานล้านนา**. เชียงใหม่ : สยามพิมพ์นานาชาติ.  
 พรรณิณ ดำรุ่ง. (2561). **ความเป็นละครของสินไซสู่ใจตน: เรื่องเล่าที่ใช้จินตนาการ และความจริง (truth) ทางศิลปะการแสดง**. วารสารแก่นดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 1(1), 129-142.  
 พรรณิณ ดำรุ่ง. (2564). **วิจัยการแสดง: การสร้างความรู้ใหม่ด้วยการทำละคร**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.  
 พรรณิณ ดำรุ่ง. (บรรณาธิการ). (2562ก). **ข้ามศาสตร์ ข้ามเวลา: วิจัยการแสดง ในวิถีถิ่นเวศวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

พรรัตน์ ดำรง. (บรรณาธิการ). (2562ข). **ปรากฏการณ์การแสดง: วิจัยการแสดง  
สร้างสรรค์งานวิจัยสาขาศิลปะการแสดงไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ :  
ภาพพิมพ์.

Fortier, M. (1997). **Theory / Theatre: An Introduction**. London.  
Routledge.

Holden, J. (2015). **The Ecology of Culture**. London: Arts and Humanities  
Research Council.

Nelson, R. (2013). **Practice as Research in the Arts**. London: Palgrave  
Macmillan.

Shepherd, S., & Wallis, M. (Eds.). (2004). **Drama/theatre/performance**.  
London: Routledge.